

התגברנו על הרבה דברים. התגברנו גם על השלום.

מי זוכר?

אפשר לעשות מילחמה בצפון ובמזרח, ומילחמה מסוג אחר בגדה וברצועה.

עברו חמש שנים, מהן שנה אחת בלי סאדאת. איך מחזיקה דמותו של סאדאת מעמד בצוק העתים? אחרי שקרה כל מה שקרה מאז? **כיום, כמו ביום הראשון, מזדקק מעשהו של אנור אל סאדאת מתוך הנוף הפוליטי של דר רנו כהר אדיר. שום מעשה אחר בדורנו אינו מגיע ואינו מתקרב לעוצמתו ההיסטורית, להעיתות, לתנופת חזונו של מעשה אחד זה.** מקומו של סאדאת בתולדות האנושות מוכתה. אדם גדול אינו שונה יותר או פחות מאשר אדם רגיל. אלא שגודל שגיאותיו כגודל הישגיו כגודל אישיותו. אדם גדול עושה שגיאות גדולות. וסאדאת היה אדם גדול.

הגדרה בשגיאותיו קרוייה מנחם בגין. סאי דאת לא הבין אותו.

הוא צדק באמונתו שבגין מסוגל לקבל החלטות ולבצע אותן. בגין היה מסוגל להיענות לבקשתו של סאדאת לבוא לירושלים. להחזיר לו את כל סיני, לפרק את ימית והתנחלויות. אנשי מפלגת העבודה — גולדה מאיר, יצחק רבין, שימיעון פרס — לא היו מסוגלים להחליט אף אחת מן החלטות האלה. ולא כל שכן לבצען. הם היו קטנים מדי, נפחדים מדי, משועבדים מדי לזרים. אך סאדאת טעה לחלוטין באמונתו שהלאומנות הקי צונית של בגין אינה אלא פיוזה. הוא התייחס ברצינות לטענות הבריטיות, שבהן רגילים ישראלים להסוות את תאוותיהם האמיתיות. הוא סבר כי יעלה בידו, בסבלנות ובאורחיות, לשכנע את בגין ואנשיו שהשלום חשוב מכל שטח שהיא. זה היה לו מובן מאליו, ולא עלה על דעתו שאדם נורמלי כלשהו יכול לחשוב אחרת. סאדאת האמין שניתן להשיג את השלום בשלבים, כשכל שלב משמש בסיס איתן לשלב הבא. ואילו בגין רצה בסיפוח השטחים הכבושים. הוא רצה בשלום נפרד עם מצרים. אשר יאפשר לצה"ל לנהל באין מפריע מילחמות במיגורים האחרים. הוא ראה בשלום אמצעי להגנה על גבה של ישראל, בעודה בולעת את הגדה הרצועה, מטילה את מרותה על לבנון וירדן, ומטילה את חתימה על סוריה ועיראק. **אני משוכנע כי סאדאת לא רצה בשלום נפרד, וכי לא רצה לכגוד בעולם הערבי. כאופן אובייקטיבי נגרר למצב הזה, ועל כך שיום בחייו.**

מדוע נמחק השלום מן התודעה — מתודעת השלטון ומתודעת הציבור כאחד? **מדוע נשכח? גרוע מזה: מדוע מתעורר הרושם כי נשכח ברצון?**

יתכן שיש לכך הסבר פסיכולוגי פשוט. דורות של ישראלים התחנכו על ברכי המילחמה. תודעת המילחמה שלטה בנו לפני 1948. ומאז קיבלה תנופה כפולה ומכופלת. נסיון חיינו התמוג עם הדי ההיסטוריה היהודית. האמונה שהעולם כלו נגדנו, ש"כולם אנטישמים", שבכל רגע עומד להתחיל הפוגרום הגדול — אמונה זו, פרי הגלות, לא נעלמה באווירת החרות של מולדת, אלא להיפך, לבשה צורה חדשה והתגברה פי כמה וכמה. רצף של "פרעות" ו"מאורעות", ולאחר מכן של מילחמות, הטביע את חותמו על רוח האומה החדשה — ולא חשוב מי ומה גרמו להם. מבחינה אובייקטיבית.

המילחמה עיצבה את תרבותנו, את ספרותנו, את מערכת החינוך וכלי-התיקשורת שלנו. היא יצרה את התבנית הנפשית שלנו. התרגלנו אליה. אין היא מטילה עלינו מורא. להיפך, אנו מרגישים בה בנוח. כי אנו מכירים אותה, את המילחמה ואת חלקנו בה. **השטן שאני מכיר עדיף עלי פני השד שאינו מכיר. היותי מתקן זאת: "השטן שאני מכיר עדיף על פני המלאך שאינו מכיר."**

מלאך השלום, השובר את שיגרת חיינו, המכריח אר תנו לחשוב מחדש על הכל, המערער את הביטחון הטמון בתבנית נפשית ישנה ומוכרת — מלאך זה מטרד יותר, מפריע יותר מאשר שטן המילחמה. אנור אל סאדאת שבר את שיגרת חיינו ורוחנו, במעשה כביר אחד הכריח אותנו לוותר על דיעות קדומות מוכרות וחביבות. על שינאות ואיכות שהתרגלנו אליהן ושהסתדרנו עימן היטב. כימעט בכוח — בכוח של תבונה וסבלנות איך-ך — הכניס אותנו לעולם חדש, שבו שולטים כללים ורגשות וציפיות שלא הכרנו אותם. **ספגנו את מהלומת השלום הזאת. אבל הדי תבנית הקודמת לא נשברה. וברגע שיכוננו שנינו את הכל כדי להחזיר אל השיגרה הקיימת, שיגרת המילחמה והשינאה והמתח. הכי תגרנו בה באנחה של הקלה, כאיש תועה שי הגיע סוף-סוף הביתה.** טוב, אז יש שלום בדרום. אבל זאת לא אמרת שאי

יה היה לפני חמש שנים. מטוס של מדינה ערבית אויבת נחת בנמל התעופה בנג'וריון. הדלת נפתחה, ובעדה יצא המנהיג מס' 1 של העולם הערבי.

תיזמורת צה"ל פתחה בתרועות-הצוצרות. מצלמת הסלובויה התמקדה בפניו של האיש השחום, זקוף-הקומה. פניו המתוחות אמרו כבוד עצמי והתרגשות כבושה. הוא עמד דום על כבשה-המטוס, והעולם כולו עצר את נשימתו באותו רגע גדול. כל אדם ברחבי תבל ידע: הגה נעשית ההיסטוריה לנגד עינינו. אנור אל סאדאת יורד מכבשה-המטוס... סאדאת מק שיב לצלילי התיקוה... סאדאת לוחץ את ידי השרים הישראלים... סאדאת בכניסה לירושלים... סאדאת במיס גד אל-אקצה... סאדאת ביד שו... סאדאת נואם מעל דוכן הכנסת... סאדאת מתלוצץ עם גולדה מאיר... סאדאת במסיבת-עיתונאים לצד בגין... כן, השבוע מלאו חמש שנים לרגעים גדולים אלה, רגעים שבהם שמענו כולנו את משק כנפי ההיסטוריה, פשוטו כמשמעו. **וכמעט איש בישראל לא זכר את התאריך. כימעט איש לא סבר כי מן הראוי היה לציין אותו.**

לא היתה הודעה ממלכתית. מנחם בגין רבה-מילים. לא אמר מילה על ההישג הגדול היחידי בכל שנות כהונתו. הסלובויה, הרדיו העיתונים הזכירו את מש מעות היום רק באקראי — אם כיכלל. **שום דבר. המאורע הגדול — כאילו לא היה. יוק.**

אני מודה לגורלי על שאיפשר לי להיות שם. להיות שם, באולם מליאת-הכנסת, כאשר נשא אנור אל סאדאת את נאומו המרגש, הרגיש, התכם, שכל מילה בו היתה אמת לאמיתה. **להיות שם בקאהיר, כימעט כישראלי הראי שון, אחרי שבאדאת חזר השם מירושלים והתי קבל עדיירי המונים מרועים, שיכורים, ולא מין.** איך אוכל לשכוח את הרגעים הגדולים ההם, שמעטים היו כמותם בחיי. כאשר מתהלכתי בעיר עשרת-המיליונים, שדמתה לאוהל של פסטיבל-ענק? איך אוכל איפעם לתאר כראוי התפוצצות זו של רינה והתלהבות — ולא חדות-המילחמה ושימתת-הניצחון, אלא חדות-השי לים ותיקות-הניצרה?

להגיש לקצין-מיסטר בהנמלה-התעופה של קאהיר דר כון ישראלי (בלי אשרת-כניסה), ולראות את ההלם, התימהון והשימחה מתחלפים בפניו... לנסוע כעבור שעה במכונית ולראות לפתע משולש שחור ענקי מצטייר על פני השמיים החשוכים... לפקוח את העיניים בבוקר ולראות את הפיראמידה האדירה, הקרובה, הממלאה את החלון. להציג את עצמך כישראלי לפני מלצרים ונהגים, פקידים-משל ורוכלים, ולזכות בכל מקום באותו החיוך הנרגש לחצות את התעלה מירחה, בסירה של הצבא המצרי, תוך כדי שיחה עם גנרל... לדבר עברית ברחוב קאזר-אל-ג'יל, בין המוני אדם... **ימים שו אשר צרוף, של התרוממות הרוח, של אמונה כי הנה נפתחו שערי-שמיים, ועורן הדש מאיר את פני הארץ.**

לפני חמש שנים, לפני חמש שנים בלבד! **ישום דבר מבד לזי לא נותר, איש אינו זוכר. איש אינו רוצה לזכור. יוק.**

מדוע? מה התרחש? הרי השלום, פרי מעשהו ההיסטורי של אנור אל סאדאת, שריר וקיים!

הוא החזיק מעמד גם במיבחנים הקשים ביותר — מילחמת-הלבנון, הטבח של שאתילא וצברה, דיכוי הפי לסטינים בגדה וברצועה, ריצת-האמק של ההתנחלות. הגבול פתוח. שום סכנה צבאית אינה קיימת עוד בדרום. כל אדם יכול לקום בבוקר בתל-אביב ולאכול ארוחת-צהריים על גדת הנילוס. השגרירות הישראלית פועלת בקאהיר, והשגרירות המצרית מתפקדת בתל אביב, גם כאשר יש מחלוקת עמוקה והשגריר נמצא "בחופשה".